

K 140. VÝROČÍ NAROZENÍ PROFESORA JUDR. JANA KRČMÁŘE

Jan Kuklík*

Abstrakt: Jan Krčmář (1877–1950) patřil mezi nejvýznamnější civilisty, kteří působili na pražské právnické fakultě. Patřil mezi žáky Antonína Randy a ve své vědecké a pedagogické práci se zaměřil jak na mezinárodní právo soukromé, tak i na vlastní občanské právo hmotné. Podařilo se mu postupně připravit a vydat ucelený systém občanského práva platného v českých zemích. Byl ovlivněn nejen právním pozitivismem, ale i některými novými metodologickými přístupy německé právní vědy. Významně se podílel i na legislativní činnosti nově vzniklého československého státu (zejména na přípravě pozemkové reformy) a působil i jako expert v mezinárodních jednáních na pařížské mírové konferenci a v rámci Společnosti národů. Vrcholem jeho činnosti v této oblasti byl podíl na přípravě vládního návrhu nového občanského zákoníku, dokončeného v roce 1937. Po roce 1948 přispěl k dokončení kodifikačního a unifikačního úsilí v oblasti občanského práva v rámci tzv. právnícké dvouletky.

Klíčová slova: rakouské a československé občanské právo, mezinárodní právo soukromé, kodifikace občanského práva, vládní návrh občanského zákoníku 1937, pražská právnická fakulta, právnícká dvouletka

1. VĚDECKÁ A PEDAGOGICKÁ DRÁHA JANA KRČMÁŘE DO ROKU 1918

V letošním roce si připomínáme výročí narození významného českého odborníka na občanské právo a mezinárodní právo soukromé Jana Krčmáře. Jeho působení je neodmyslitelně spojeno s pražskou právnickou fakultou a jeho život reflektuje zásadní proměny, kterými prošla česká společnost a její intelektuální elita od sklonku 19. století do druhé poloviny 20. století.¹ Jan Krčmář se narodil 27. července 1877 v Praze a jeho další směřování do právnické sféry bezesporu ovlivnilo i to, že se narodil v právnické rodině.² Trestní soudce Jan Krčmář starší se v letech 1905–1907 dokonce stal prezidentem zemského soudu v Praze. V českém prostředí však významnou roli hrál i fakt, že se podílel na procesu s Omladinou, což jeho syna negativně provázelo v době studií i na počátku kariéry.³ Soudcem krajského a posléze vrchního zemského soudu v Praze byl ostatně i dědeček z matčiny strany Johann Ponetz (Ponec).

Poté, co v letech 1887–1891 navštěvoval Krčmář reálné gymnázium v Plzni, pokračoval v Praze ve studiích na gymnáziu v Žitné ulici, kde mezi jeho učitele patřili například i Alois Jirásek či Jiří Guth-Jarkovský. Po maturitě v roce 1895 se rozhodl pro studium práv na české právnické fakultě v Praze. Během studia se stal členem Spolku českých právníků Všehrd, se kterým poté dlouhodobě spolupracoval. Studium absolvoval s vynikajícím

* Prof. JUDR. Jan Kuklík, DrSc., Právnická fakulta Univerzity Karlovy. E-mail: kuklik@prf.cuni.cz.

¹ Podrobněji jsem o tom pojednal v monografii KUKLÍK, J. *Profesor Jan Krčmář. Pozapomenutá osobnost pražské civilistiky*. Praha: Univerzita Karlova, 2008 a v úvodu k reprintu *Práva občanského I–V*, který v roce 2014 vydalo nakladatelství Wolters Kluwer. Řadu zajímavostí obsahují Krčmářovy paměti. ČECHUROVÁ, J. – KUKLÍK, J. (eds). *JUDr. Jan Krčmář. Paměti. Díl II. Skoro státníkem. Díl III*. Praha – Pelhřimov: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy – Nová tiskárna, 2007.

² KUKLÍK, J. *Profesor Jan Krčmář*, s. 13–15.

³ KRČMÁŘ, J. *Paměti. Díl I.*, kapitola II. Rukopis uložen v Literárním archivu Památníku národního písemnictví a v Archivu Národního muzea.

prospěchem 17. ledna 1901.⁴ Již v průběhu studií se Krčmář soustředil na soukromé právo a jeho největšími vzory se stali profesori Antonín Randa, Josef Stupecký a Emil Ott. Krčmář se vždy cítil být přímým pokračovatelem v jejich díle, což platí zejména o Randovi.⁵

Po absolvování fakulty působil Krčmář krátce v justici, ale stále více jej lákala akademická dráha. K ní jej přiměla jak Randova osobnost, tak i ochranná ruka Emila Otta. Na přelomu let 1900/1901 mu Randa se Stupeckým doporučili studijní pobyt v Německu. Nakonec se Krčmář rozhodl pro Lipsko a studoval u právního romanisty Ludwiga Mitteise a civilisty Emila Strohalu. Právnická fakulta mu na pobyt poskytla stipendium, což svědčilo o tom, že s Krčmářem již do budoucna počítala. Mitteis se Krčmářovi věnoval více a Krčmářovi se rozšířený římskoprávní základ studií soukromého práva hodil po celou jeho další kariéru a prohloubil si tak znalosti, které získal v Praze u Leopolda Heyrovského. Strohal ale zaujal Krčmáře více, neboť v této době dával přednášky o nové německé kodifikaci a patřil k nejpilnějším komentátorům BGB.⁶ Krčmář dojížděl i na univerzitu v Halle, kde přednášel právní filozof Rudolf Stammler právě připravující vydání svého klíčového díla *Die Lehre von dem richtigen Rechte*.⁷ Pobyt v Německu umožnil Krčmářovi i studium literatury k BGB.⁸ Německý občanský zákoník podle něj mohl být vodítkem k modernizaci ABGB, i když jeho systém stále považoval za vhodnější. Stejně tak pod německým vlivem upouštěl od stále převažujícího historickoprávního přístupu k soukromému právu a hledal nová metodologická východiska.

Ještě než mu bylo umožněno se habilitovat, představil se jako nová vědecká osobnost ve dvou studiích věnovaných dědickému právu. V nich využil i výše zmíněný pobyt u profesora Strohalu, který patřil k jeho největším znalcům.⁹ Pro obor „občanského práva rakouského“ se na pražské právnické fakultě habilitoval v roce 1902 na vyzvání Josefa Stupeckého a s Antonínem Randou v habilitační komisi spisem *O smlouvě námezdní dle práva rakouského se zřetelem ku právu římskému*, který vyšel v knihovně *Sborníku věd právních a státních*.¹⁰ Krčmář v něm prokázal nejen znalost římského práva a komparaci s právními úpravami jiných států, ale i výše zmíněné nové metodologické přístupy, zejména Stammlerův spis *Wirtschaft und Recht* z roku 1896 a jeho přednášky o smlouvách. Krčmář začal přednášet od zimního semestru 1902/1903 jako soukromý docent, a to o mezinárodním právu soukromém.¹¹ Od zimního semestru akademického roku 1906/07 přednášel i občanské právo, konkrétně partie o právu dědickém. Krčmář spolupracoval také s Institutem mezinárodního práva (*Institut de droit international*),

⁴ PRAŽÁK, J. Životopisný nástin uplynulých šedesáti let věku profesora JUDra Jana Krčmáře. In: *JUDr. Jan Krčmář. Soubor článků o jeho osobnosti a díle, vydaných u příležitosti 60. narozenin*. Praha, 1937, s. 27.

⁵ Viz zejména KRČMÁŘ, J. Antonín rytíř Randa a česká věda právní. In: *Sborník věd právních a státních* č. XXV. Praha, 1915, s. 2–8.

⁶ K jeho publikační činnosti v Lipsku viz <http://histvv.uni-leipzig.de/dozenten/strohal_e.html>.

⁷ STAMMLER, R. *Die Lehre von dem richtigen Rechte*. Halle, 1902. Velký význam měl anglický překlad Issaca Husika *The Theory of Justice*. New York, 1925, který jeho myšlenky pomohl rozšířit i mimo vlastní střední Evropu.

⁸ KRČMÁŘ, J. O přehledných pomůckách ke studiu nového občanského zákoníka německého. In: *Sborník věd právních a státních I*. Praha, 1901, s. 237 an.

⁹ KRČMÁŘ, J. Povinný podíl a darování. *Právník*. 1901, roč. 40, s. 822 an., KRČMÁŘ, J. O substituci fideikomisární k dílu povinnému. *Právníké rozhledy*. 1902, 3, s. 119 an.

¹⁰ K jeho vlastnímu vylíčení viz KRČMÁŘ, J. *Paměti. Díl I.*, kapitola III., studium vysokoškolské a stadiu habilitační.

¹¹ Archiv Univerzity Karlovy, Praha, osobní spis J. Krčmáře.

který sídlil v belgické Lovani a od roku 1906 v Gentu. Navázal osobní styk s řadou významných představitelů oboru mezinárodního práva soukromého nejen v Rakousku a Německu, ale i v Belgii, Nizozemí, Francii a Anglii. V roce 1904 uveřejnil ve *Sborníku věd právních a státních* odbornou stať *O pojmu a významu mezinárodního práva soukromého*,¹² na kterou navázal příspěvkem *O poměru mezinárodního práva k mezinárodnímu právu soukromému, pak o důvodech pozitivní formace tohoto* v Jubilejním sborníku fakulty k 70. narozeninám Antonína Randy.¹³ Krčmář tak přispěl k vymezení oboru mezinárodního práva soukromého. Na to navázal přípravou vysokoškolské učebnice a zároveň monografie k tomuto tématu, kterou jako *Úvod do mezinárodního práva soukromého* publikoval v roce 1906.¹⁴ Zabýval se v něm vztahem mezinárodního práva soukromého k mezinárodnímu právu a k občanskému právu, stejně jako tvorbou a strukturou norem mezinárodního práva soukromého. Krčmář kritizoval nedostatečnou právní úpravu v tehdejší Rakousku a vyslovil se pro přijetí zvláštního zákona o mezinárodním právu soukromém. V roce 1906 pak publikoval i studii věnovanou pojmům oboru.¹⁵ V roce 1911 Krčmář mezinárodní právo soukromé reprezentoval ve sborníku k stoletému výročí od přijetí všeobecného občanského zákoníku rakouského¹⁶ a tento jeho odborný zájem završila specializovaná studie věnovaná vývoji mezinárodního práva soukromého publikovaná v *Právníku*.¹⁷ O dva roky později byl jmenován jedním z expertů do komise ministerstva spravedlnosti pro přípravu osnovy zákona o mezinárodním právu soukromém ve Vídni.¹⁸ Historickým aspektem pak byla věnovaná jeho práce o škole komentátorů Bartola de Saxoferrato a jeho žáka Balda de Ubaldis z roku 1910. V pěti kapitolách se snažil dovést, že metody práce středověkých škol překonávajících rozdíly (kolize) v právech jednotlivých italských městských států využitím „obecného“ práva římského představují vlastně první a stále využitelnou metodu i pro mezinárodní právo soukromé.¹⁹ Spolu s již výše zmíněnou studií v *Právníku* se mělo jednat o součást nikdy nedokončeného velkého spisu o historických kořenech mezinárodního práva soukromého a o jeho vývoji. Dílo o Bartolovi a Baldovi a jejich předchůdcích je dodnes cenným příspěvkem k diskuzím o „recepti“ římského práva.²⁰

Krčmář se postupně stále více věnoval i vlastnímu občanskému právu. Na I. právnickém sjezdu v roce 1904 se stal jednatelem sekce zabývající se občanským a obchodním právem.²¹ V roce 1905 v návaznosti na své přednášky vydal péčí Všehrdu první verzi

¹² KRČMÁŘ, J. O pojmu a významu mezinárodního práva soukromého. In: *Sborník věd právních a státních* č. IV. Praha, 1904, s. 183 an.

¹³ KRČMÁŘ, J. O poměru práva mezinárodního k mezinárodnímu právu soukromému, pak o důvodech pozitivní formace tohoto. In: *Pocta podaná českou fakultou právníkou panu Dru. Antonínu rytíři Randovi k sedmdesátým narozeninám*. Praha, 1904, s. 299 an.

¹⁴ KRČMÁŘ, J. *Úvod do mezinárodního práva soukromého*. Knihovna Sborníku věd právních a státních, řada právovědecká, sv. XII. Praha, 1906.

¹⁵ KRČMÁŘ, J. K názvosloví mezinárodního práva soukromého. In: *Sborník věd právních a státních* č. VI. Praha, 1906, s. 69 an.

¹⁶ KRČMÁŘ, J. Beiträge zur Geschichte des internationalen Privatrechtes. In: *Festschrift zur Jahrhundertfeier des allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches*, II. Wien, 1911, s. 133–161.

¹⁷ KRČMÁŘ, J. Z dějin mezinárodního práva soukromého. *Právník*. 1911, roč. 50, s. 536 an.

¹⁸ Viz též HYNIE, R. Prof. JUDr. Jan Krčmář a mezinárodní právo soukromé. In: *JUDr. Jan Krčmář*, s. 60.

¹⁹ KRČMÁŘ, J. *Základy Bartolovy a Baldovy teorie mezinárodního práva soukromého*. Knihovna Sborníku věd právních a státních, řada právovědecká, č. XXIII. Praha, 1910.

²⁰ URFUS, V. *Historické základy novodobého práva soukromého*. Praha: C. H. Beck, 1994, s. 28.

²¹ Blíže viz KUKLÍK, J. *Profesor J. Krčmář*, s. 29.

spisu o právu dědickém, o rok později o právu rodinném a poté i o právu knihovním. V roce 1911 poté publikoval rozsáhlejší studii věnovanou držbě a o další rok později všeobecnou část obligacního práva. V roce 1914 dokončil Krčmář první část práce o vlastnickém právu. K jeho stěžejním pracím z této doby pak patří především pojednání o obligacích ze smluv, které v roce 1917 vydal znovu ve Všehrdu.²² Již v těchto studiích se projevil jako výborný analytik a komentátor příslušné právní úpravy a judikatury, ale zejména jako znalec odborné literatury české, rakouské a německé. V roce 1915 publikoval Krčmář studii nazvanou *O funkci a významu definice v právní vědě*,²³ ve které se věnoval některým teoretickým zvláštnostem metody výkladu soukromého práva.

Poté, co v roce 1904 získal Krčmář místo univerzitního kancléře, jej v červnu 1906 Josef Stupecký vyzval, aby se ucházel i o post mimořádného profesora občanského práva. I když tehdejší děkan fakulty A. Zucker navrhoval, aby se Krčmář stal mimořádným profesorem mezinárodního práva soukromého, profesorský sbor fakulty v roce 1907 navrhl ministerstvu kultu a vyučování jmenovat Krčmáře mimořádným profesorem občanského práva. Po smrti profesora Stupeckého, po níž místo řádného profesora občanského práva zaujal Emanuel Tilsch, byl Krčmář skutečně mimořádným profesorem v oboru občanského práva ustanoven. Krčmář začal více přednášet a působil též jako státní komisař u státních zkoušek pro občanské právo, římské právo a dokonce i kanonické právo.

V lednu 1911 začal Krčmář uvažovat i o profesuře řádné. Jako profesorský spis hodlal předložit již zmíněné *Základy Bartolovy a Baldovy teorie mezinárodního práva soukromého*. Na základě posudku E. Tilsche (který měl ale jinak právě k tomuto spisu řadu výhrad) s Krčmářovým jmenováním řádným profesorem občanského práva 18. března 1911 jednomyslně souhlasil profesorský sbor fakulty.²⁴ Krčmářovo ustanovení však zdržela rakouská vláda s tím, že druhá řádná profesura občanského práva na české právnické fakultě byla převedena ve prospěch práva římského. Když byl nakonec přeci jen řádným profesorem ustanoven, stalo se tak bez nároku na systematizované místo a Krčmář přijal místo na vídeňském ministerstvu kultu a vyučování. V srpnu 1912 profesor Tilsch spáchal sebevraždu a Krčmář se tak stal jediným řádným profesorem občanského práva na české právnické fakultě. Tím zůstal až do roku 1924.

Po vypuknutí první světové války přijal znovu místo univerzitního kancléře a v akademickém roce 1916/1917 se stal děkanem fakulty a o rok později proděkanem.²⁵ Po přijetí tří velkých novel ABGB v letech 1914–1916 provedl Krčmář v odborných periodikách jejich důkladný rozbor a aktivně se zapojil do debaty nad možnostmi dalších změn v soukromém právu.²⁶ V obecněji pojatých studiích v *Obzoru národohospodářském* a ve *Sborníku věd právních a státních* Krčmář sice hájil význam ABGB a přivítal novely zákoníku, nepovažoval však provedené změny za dostačující.²⁷ Projevil se nicméně jako rozhodný odpůrce zcela nové kodifikace soukromého práva, která byla navrhována pod zřejmým

²² Viz Soupis literárního díla prof. Krčmáře: In: *JUDr. Jan Krčmář*, s. 253–257.

²³ KRČMÁŘ, J. O funkci a významu definice v právní vědě. Studie civilistická. In: *Pocta podaná právnickou fakultou české univerzity dvornímu radovi Prof. Dru Emílu Ottovi k sedmdesátým narozeninám*. Praha, 1915, s. 220 an.

²⁴ Archiv Univerzity Karlovy, Praha, Osobní spis J. Krčmáře.

²⁵ K jeho působení v těchto funkcích viz blíže KUKLÍK, J. *Profesor Jan Krčmář*, s. 34–35.

²⁶ *Ibidem*, s. 36.

²⁷ KRČMÁŘ, J. O reformě občanského práva. *Obzor národohospodářský*. 1916, č. 21, s. 409 an. a KRČMÁŘ, J. Několik poznámek k reformě práva občanského. In: *Sborník věd právních a státních č. XVII*. Praha, 1917, s. 1 an.

vlivem BGB. Kromě obecně politických důvodů, k nimž počítal zejména možné zneužití BGB k prosazení za první světové války zdůrazňovaného německého pojetí „Mittel-Europý“, k tomu uváděl i věcné důvody. Zásadně pojatá revize ABGB byla totiž podle něj vzhledem k doktríně, judikatuře a po desetiletí rozvíjené interpretaci a také výuce založené na všeobecném občanském zákoníku pro rakouské a české právní prostředí vhodnějším řešením.

2. ČINNOST JANA KRČMÁŘE ZA PRVNÍ ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY

2.1 Veřejné působení

Podobně jako u většiny českých akademiků i u Krčmáře znamenal vznik samostatného Československa v roce 1918 v jeho profesní kariéře významný předěl.²⁸ Krčmář se zejména aktivně zapojil do budování samostatného státu a do veřejné činnosti. Jako člen československé delegace pro mírovou konferenci v Paříži se podílel na formulaci řady právních argumentů, které se poté E. Benešovi podařilo v Paříži prosadit jako československé požadavky do mírových jednání. Krčmář se soustředil na otázku státního občanství, národnostních menšin a na majetkoprávní a finanční nároky. Podílel se i na přípravě memorand k otázce státních hranic, když zpracoval podklady k otázce Hlučínska a k československo-polskému sporu o Javorinu.²⁹ Na řešení „javorinské otázky“ se podílel jako československý zástupce v Haagu před Stálým dvorem mezinárodní spravedlnosti. V mezinárodních jednáních hájil československou měnovou reformu či repatriaci archivů i kulturních památek. Účastnil se jednání s Rakouskem o finančních a majetkových otázkách, důsledcích provedení nostrifikace, o tzv. archivní a spisové rozluce či o navrácení kulturních památek. Krčmář se v polovině 20. let podílel na sjednání smírčích a rozhodčích smluv, včetně klíčové smlouvy s Německem z roku 1925. Úspěšně působil i v orgánech Společnosti národů v Ženevě, kde v letech 1922–1924 zastával funkci stálého člena československé delegace a účastnil se jednání o sanaci rakouské ekonomiky, o odzbrojení či o návrzích na změnu Paktu Společnosti národů a o tzv. Ženevském protokolu.³⁰ Ministr zahraničí Beneš si spolupráce s Krčmářem vysoce cenil a v roce 1931 právě Krčmáře pověřil vypracováním a hájením československého stanoviska k německo-rakouské celní unii před Radou Společnosti národů a Stálým dvorem mezinárodní spravedlnosti v Haagu.³¹ V Haagu Krčmář působil i jako člen stálého rozhodčího dvora, když v roce 1930 odmítl přijmout kandidaturu za člena Stálého soudního dvora.

V úřednické vládě Jana Černého se v březnu 1926 Krčmář stal ministrem školství a národní osvěty.³² Jeho první ministerské působení trvalo jen 7 měsíců, avšak v letech 1934–1936 ve druhé a třetí vládě Jana Malypetra a na počátku vlády Milana Hodži stejnou ministerskou funkcí vykonával znovu. Snažil se o prosazení změn jak v oblasti

²⁸ Blíže viz KUKLÍK, J. *Profesor Jan Krčmář*, s. 38–55.

²⁹ Viz KRČMÁŘ, J. Právní základy otázky javorinské. *Zahraniční politika*. 1923, s. 1417–1426.

³⁰ KRČMÁŘ, J. Vznik protokolu o smírném vyřizování mezinárodních neshod. *Zahraniční politika*. 1924, s. 1255–1263.

³¹ *Celní unie německo-rakouská: Protokol ze dne 19. března 1931. Řeč, kterou promluvil před Stálým soudem pro mezinárodní spravedlnost dne 28. července 1931 J. Krčmář jako advokát Československé republiky*. Praha, Orbis, 1931.

³² KRČMÁŘ, J. *Paměti. Díl II.*, s. 139.

vysokého školství (včetně podpory úvah o reformě právního vzdělávání), tak i ve vzta- hu k církevním otázkám.³³ Do jeho ministerského období spadalo provedení zákona č. 135/1920 Sb. (tzv. Lex Mareš) o právním poměru pražských univerzit spojené s předá- ním starobylých insignií české Univerzity Karlově, které se právě z rozhodnutí ministra Krčmáře uskutečnilo 26. listopadu 1934.³⁴

2.2 Práce v legislativě

Krčmář se jako expert aktivně účastnil legislativních prací a v této oblasti dosáhl beze- sporu velkých úspěchů. Osobně se podílel zejména na přípravě tzv. manželské novely (zákon č. 320/1919 Sb.) a zákonů o pozemkové reformě. Nejdůležitějším se stal Krčmá- řův přínos k vytvoření klíčového pojmu pozemkové reformy, kterým se stal „zábor“ jako titul československého státu k možnému vyvlastnění (v zásadě za náhradu) a následné- mu přerozdělení pozemkového majetku.³⁵ Nejvýznamnějším legislativním počinem však byla příprava nového československého občanského zákoníku.³⁶ Ministerstvo spravedl- nosti v roce 1919 prosazovalo pořízení oficiálního překladu ABGB do českého jazyka se zapracováním ustanovení občanského práva, která byla dosud mimo občanský zákoník, stejně jako nových československých předpisů.³⁷ Krčmář a jeho kolega z fakulty Emil Svoboda se však přikláněli k provedení rozsáhlejší revize ABGB. Podle Krčmáře bylo nut- né odstranit některé jeho zjevné vady a zastaralá ustanovení. Varovali však před příliš velkými zásahy a upozornili na řadu rizik, které revize textu ABGB skýtala. Následovala širší anketa odborníků, která měla odpovědět na otázku, zda by měla být zahájena práce na novém československém občanském zákoníku, který by přihlédl zejména k BGB, anebo zda by postačila podstatnější revize ABGB doplněná o oficiální překlad do „jazyka státního“.³⁸ Většina oslovených se znovu vyslovila pro druhé z navrhovaných řešení, a to i s ohledem na rychlost, prvek kontinuity mimo jiné i vzhledem k judikatuře a souvislos- tem s dalším recipovaným zákonodárstvím. Krčmář sám apeloval na „citlivé počínání“, které ponechá prostor pro interpretaci textu zákoníku soudem a právní vědou.³⁹

V roce 1920 se Jan Krčmář stal členem rekodifikační komise vytvořené ministerstvem spravedlnosti. Byl ustanoven hlavním referentem první z pěti subkomisí pro revizi obec- ného občanského zákoníku, která se zabývala obecnou částí, částí práva obligačního a celým třetím dílem původního všeobecného občanského zákoníku. Konkrétně se jed- nalo o větší část úvodu (1–43) a I. dílu, hlavy I. o právech, která se týkají osobních vlast- ností a poměrů, dále dílu druhého, oddílu druhého o osobních právech k věcem a celý

³³ Blíže viz KUKLÍK, J. *Profesor Jan Krčmář*, s. 51–54.

³⁴ To vedlo k tzv. insigniádě, tj. střetům mezi českými a německými studenty, které přerostly v nacionálně moti- vované nepokoje v Praze. Viz blíže KÁRNÍK, Z. *České země v éře První republiky. 1918–1938*. Praha: Libri, 2003, s. 270.

³⁵ KRČMÁŘ, J. *Zákon o zabránění velkého majetku pozemkového ze dne 16. dubna 1919 č. 215 Sb. z. a n.* Praha: František Řivnáč, 1919 a KRČMÁŘ, J. *Právo občanské. II. díl*. Praha: Všeherd, 1928, Práva věcná, Část IV, zejména § 42.

³⁶ Nejnověji viz KUKLÍK, J. *Pokus o přijetí československého občanského zákoníku 1918–1948*. In: DVOŘÁK J. – MALÝ, K. (eds). *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 93 an.

³⁷ Viz Krčmářovo pozdější shrnutí počátku kodifikačních prací. In: KRČMÁŘ, J. *Právo občanské, výklady úvodní a část všeobecná*. Praha, 1946, s. 37–38.

³⁸ KRČMÁŘ, J. *Právo občanské, výklady úvodní a část všeobecná*, s. 38.

³⁹ KRČMÁŘ, J. *Několik poznámek k chystané reformě práva občanského*, s. 35.

třetí díl o ustanoveních společných pro práva osobní a práva věcná. Kromě Krčmářovy subkomise byly vytvořeny subkomise Bruno Kafky, Miroslava Stiebera, Emila Svobody a Egona Weisse. Hlavní metodou práce byla nejen revize věcná, ale i jazyková. V letech 1920 a 1921 vedl Krčmář k otázce připravované kodifikace zvláštní rubriku v časopise *Právník* a v roce 1921 se právě zde zveřejnily i částečné výsledky porad v subkomitétách. Celý výsledek práce byl publikován resortem spravedlnosti v roce 1924. Osnova měla být podrobena kritice odborné veřejnosti a jedním z hlavních problémů se stal vztah navrhovaného textu k právu platnému na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Byl pořízen i německý překlad navrhované osnovy.

Koncem roku 1925 se Krčmář stal členem tzv. superrevizní komise při ministerstvu spravedlnosti, která měla poměrně různorodé návrhy jednotlivých subkomitétů zpracovat v kompaktní celek, vyrovnat se s kritickými připomínkami a připravit uvozovací zákon a důvodovou zprávu.⁴⁰ Superrevizní komise, které předsedal za ministerstvo spravedlnosti A. Hartmann, se skládala z pěti původních referentů, kteří měli obhajovat ve svém referátu svůj původní návrh s tím, že zároveň přijali oponenturu jednoho z návrhů. Sekretářem komise se stal dr. Jan Srb a tajemníkem docent (a pozdější profesor) Bedřich Andres. Oba dva byli Krčmářovými žáky.

V roce 1928 se Krčmář vyslovil pro urychlení prací, i když nabádal k uvážlivosti. Proti kritikům obhajoval zejména svůj opakovaně formulovaný názor, že československý občanský zákoník má být důkladnou revizí ABGB. Superrevizní komise se rozhodla redukovat původní znění úvodu a pozměnit i pasáže věnované manželskému či zástavnímu právu a právu stavby, práce na revizi se nicméně zpožďovaly i z dalších politických i odborných důvodů.⁴¹ V červnu 1931 byla přepracovaná osnova postoupena vládě a předložena k meziministerskému řízení. Komise zejména nově koncipovala důvodovou zprávu a 76 úvodních článků, které se týkaly uvozovacích a prováděcích předpisů a časové působnosti. Samotný zákoník byl poté rozdělen na čtyři díly, rozdělené do 46 kapitol a 1353 paragrafů. Čtvrtý díl osnovy byl na základě Krčmářova návrhu úpravou mezinárodního práva soukromého.

Krčmář byl bezpochyby vůdčí osobností závěrečných etap přípravy občanského zákoníku. Bedřich Andres Krčmářovu roli v kodifikačních komisích charakterizuje takto: „Prof. dr. Krčmář dovedl vždy uvést z pochybností, dovedl mnohdy usmířiti stanoviska si odporující a vždy hned navrhoval formulaci pro příslušná ustanovení. Jeho úžasná schopnost rychle a přesně formulovati myšlenku a domysliťi všechny důsledky této formulace byla podmíněna vedle vynikajícího nadání též naprostým ovládnutím příslušné otázky a úplným přehledem po celém vědním oboru občanského práva. [...] Jeho stanoviska a jím navrhované formulace staly se leckdy základem pro další debatu, ve které prof. Krčmář nebránil se případným pozměňovacím návrhům ostatních členů komise, uznal-li je za správné, mnohdy však přijaty byly komisí bez jakýchkoli dalších změn.“⁴²

Poté, co byla osnova návrhu nového československého občanského zákoníku projednána v meziministerském řízení, byly znovu shromážděny připomínky jednotlivých resortů a také odborné veřejnosti. Právníká jednota se ujala myšlenky uspořádat cyklus

⁴⁰ KRČMÁŘ, J. *Unifikační práce v prvním desetiletí republiky*, s. 566.

⁴¹ KRČMÁŘ, J. *Právo občanské, výklady úvodní a část všeobecná*, s. 34.

⁴² ANDRES, B. Vědecký portrét universitního profesora Judra J. Krčmáře. In: *JUDr. Jan Krčmář*, s. 50.

přednášek věnovaných návrhu občanského zákoníku a v *Právniku* vyšla série článků rozebírajících sporné otázky. Největším problémem se stala otázka podoby rodinného a manželského práva. Připomínky se však projeví i v dalších oblastech, například i k systematické předpisu. Byl to znovu především Krčmář, kdo výsledky práce superrevizní komise v debatách aktivně hájil a v roce 1933 se k tomu vyjádřil i ve zvláštní přednášce Právnické jednoty publikované v časopise *Právník*.⁴³

K projednání připomínek a k přípravě konečné redakce návrhu včetně důvodové zprávy byla osnova znovu předložena superrevizní komisi, jejíž hlavním referentem byl jmenován právě Krčmář. Poslední fáze prací na občanském zákoníku započaly v listopadu 1935. Na místo zemřelých kolegů B. Kafky a M. Stiebera byli na Krčmářův návrh jmenováni profesor Jaromír Sedláček z Brna a profesor Ernst Swoboda z právnické fakulty pražské německé univerzity. I v této fázi prací byla Krčmářova role rozhodující, když jeho hlavní předností bylo nacházení kompromisních stanovisek a formulace konečného znění. Výsledky práce na kodifikaci občanského práva Krčmář shrnul i v několika přednáškách a odborných člancích.⁴⁴ Krčmářův podíl na dokončení vládního návrhu občanského zákoníku vyzvedl při představení vládního návrhu v Národním shromáždění 15. dubna 1937 i ministr spravedlnosti Ivan Dérer. Osnova občanského zákoníku byla superrevizní komisí dokončena na podzim roku 1936. Vláda jí schválila 4. prosince 1936 a 15. dubna 1937 byl vládní návrh předložen oběma komorám Národního shromáždění. Je notoricky známým faktem, že i přes Krčmářovu snahu se celý vládní návrh nepodařilo projednat a schválit. Definitivně jej pohřbila politická krize sílící od léta 1938 a mnichovská dohoda. Přesto má právě tento Krčmářův příspěvek k vývoji československého občanského práva obrovskou hodnotu a spojením s přípravou současného českého občanského zákoníku získal i novou dimenzi.

2.3 Vědecká a pedagogická činnost

Práce na zákoníku a Krčmářovo veřejné působení poněkud limitovaly jeho vědecké a pedagogické působení v meziválečném období. Přednáškám na fakultě se nicméně Krčmář věnoval i tehdy, když zastával ministerský úřad. I vzhledem k tomu, že Krčmář se zcela neshodl s kolegou na katedře E. Svobodou, snažil se svého nástupce vychovat ze svých nejnadanějších žáků. Mezi nimi se v akademii prosadili především B. Andres, V. Čermák a V. Knapp. Krčmář se ale především snažil dokončit první ucelenou českou psanou učebnici občanského práva, když E. Tilsch stačil před svojí tragickou smrtí dokončit jen úvodní obecnou část.⁴⁵ Přípravu dobré učebnice svého oboru považoval totiž za povinnost každého vysokoškolského profesora.

V roce 1920 vydal Krčmář ve Všehrdu své právo rodinné, obligační (všeobecnou část), zástavní právo a právo knihovní, což v letech 1924 a 1926 doplnil tiskem vydanými přednáškami o vlastnickém a dalších věcných právech, o právu obligačním, rodinném a dědicím (původně litografované *Základy přednášek o právu občanském*) a novým vydáním

⁴³ KRČMÁŘ, J. K osnově československého všeobecného zákoníku občanského. Směrnice prací v superrevizní komisi. (Přednáška). *Právník*. 1933, roč. 72, s. 41 an.

⁴⁴ Viz k tomu např. Poznámky k vládní osnově československého zákoníku občanského. *Obzor národohospodářský*. 1937, roč. XLII, s. 193 an.

⁴⁵ TILSCH, E. *Občanské právo rakouské. Část všeobecná*. Praha, 1910.

zástavního práva.⁴⁶ Za tento soubor poté získal v roce 1927 prestižní Hlávkovu cenu Akademie věd a umění. Od roku 1927 vydává poté Krčmář tiskem opět postupně a v pěti dílech svoji učebnici občanského práva. Vychází znovu ve Všehrdu pod názvem *Právo občanské* a jedná se v podstatě o přepracovanou a doplněnou verzi jeho původních *Základů přednášek*. Krčmář do jednotlivých částí často zapracoval i celé pasáže ze svých dalších prací z předválečného období. Za hlavní klad tohoto Krčmářova díla se dodnes považuje fakt, že se jednalo o první systematické pojednání o celé látce občanského práva platného v českých zemích. Skládalo se z I. dílu, který pod názvem *Výklady úvodní a část všeobecná* vyšel již v roce 1927. II. díl o právech věcných byl publikován o rok později a III. díl věnovaný obligačnímu právu pak v roce 1929. Vydání učebnice bylo zakončeno v roce 1930 IV. dílem o právu rodinném a V. dílem o právu dědickém.

Sám Krčmář si z hlediska původnosti a odborné kvality zpracování nejvíce cenil prvních dvou dílů.⁴⁷ Zejména v prvním díle se Krčmář snažil překročit tradiční zpracování občanského práva a části věnované například pramenům občanského práva, pojmu právního řádu či metodám výkladu právního textu jeho „učebnici“ posunují blíže ke skutečně vědeckému pojednání. Shrnuje též přehledně vývoj kodifikačních prací soukromého práva v Rakousku včetně změn původního znění ABGB. Pasáže druhého dílu věnované věcným právům nejvíce navazují na Randu a obsahují i již zmíněné úvahy o pozemkové reformě a dalších formách expropriace či omezení vlastnického práva. Najdeme tu též výklady související s připravovanou kodifikací československého občanského zákoníku, například v souvislosti s pojmem držby. Velmi podrobně Krčmář zpracoval i otázky služebnosti a zejména knihovni práva, za jehož velkého znalce byl většinou prvorepublikových odborníků uznáván. Třetí díl věnovaný obligacím Krčmář rozdělil na část všeobecnou, kde systematicky a přehledně pojednal o vzniku, změně a zániku obligací. Ve zvláštní části třetího dílu pak přistupuje k výkladu jednotlivých smluvních typů, veřejnému příslibu, závazkům z bezdůvodného obohacení a zejména též k problematice náhrady škody. Rodinné právo ve čtvrtém a dědické právo v pátém díle pak nejvíce vycházely z původních dílů litografických přednášek a dědické právo i z jeho raných dílčích studií.

Krčmář sám genezi své pětidílné učebnice popsal v roce 1927 v předmluvě k I. dílu – výkladech úvodních a části všeobecné a také ve svých pamětech.⁴⁸ Především konstatoval, že jeho dílo není co do kvality a hloubky zpracování ve všech částech stejné. Projevilo se, že vznikalo „prací několika desítek let“ a bylo poznat „co psal mladý docent a co stárnoucí profesor“. Problémem byla i nestejná kvalita poznámek a vědeckého aparátu. Krčmář přiznal, že při doplňování původních litografických přednášek „nebylo s naprostou přísností hleděno k tomu, aby byli citováni původcové toho či onoho mínění tam zastávaného“.⁴⁹ Krčmář své *Právo občanské* po celá třicátá léta přepracovával a doplňoval, a to zejména o historické souvislosti, a také o právně teoretický, ekonomický či sociologický rozměr. Jednotlivé díly vycházely u Všehrdu v druhém, popřípadě i ve třetím vydání.

⁴⁶ KRČMÁŘ, J. *Základy přednášek o právu občanském*. I.–VI. Praha: Všehrd, 1924–1927. KRČMÁŘ, J. *K osnově československého všeobecného zákoníku občanského. Směrnice prací v superrevisní komisi. Právo zástavní*. Praha: Všehrd, 1924.

⁴⁷ KRČMÁŘ, J. *Paměti*. Díl I., kapitola III.

⁴⁸ KRČMÁŘ, J. *Paměti*. Díl II., s. 222.

⁴⁹ *Ibidem*.

Od druhé poloviny 30. let byl text doplňován Bedřichem Andrešem o novou právní úpravu a judikaturu a také o rejstřík. Tento klíčový Krčmářův text významně ovlivnil nejen výuku na pražských právech, ale i právní praxi, a to včetně judikatury Nejvyššího soudu ČSR (a v několika případech zabývajících se pojmy občanského práva před rokem 1950 i Nejvyšší soud ČR).⁵⁰

Mezi studenty i praktickými právníky se Krčmářova učebnice těšila oblibě především pro způsob vyjadřování, „*systematičnost, přehlednost a jasnost*“ a také „*zhuštěnou formu výkladu*“.⁵¹ Zvláště pozitivního přijetí si získala od profesora K. Hermanna-Otavského, který ji charakterizoval jako učebnici a příručku „*nejvyšších kvalit*“.⁵² Podobně se vyjádřil i E. Svoboda, který ocenil Krčmářovu snahu o „*úspornou, přesnou a vybrousenou stylizaci*“, „*o jazykovou čistotu*“, „*přesnost*“ a „*dokonalou logickou stavbu formulací*“.⁵³ B. Andres považoval Krčmářovu učebnici za „*vynikající dílo*“, do něhož Krčmář „*uložil všechny své rozsáhlé a hluboké odborné znalosti, jakož i zkušenosti získané dlouholetým působením učitelským na universitě*“. Ocenil i to, že Krčmář napsal úvodní výklady a všeobecnou část až nakonec a reagoval v nich zobecněním na předchozí speciální výklady. Přirovnal jej dokonce k hudebnímu skladateli, který nakonec k hotovému operetnímu dílu sepíše „*ouverturu*“.⁵⁴ V. Knapp vyzvedl fakt, že se jednalo v meziválečném Československu (vedle českého překladu *Soustavy občanského práva* Roberta Mayr-Hartinga) o jediný takto ucelený systém občanského práva a považoval jej za vyvrcholení Krčmářova vědeckého a pedagogického působení. *Právo občanské* podle něj sneslo srovnání s „ *kterýmikoli pracemi zahraničními*“.⁵⁵

Z *Práva občanského* vycházel i způsob Krčmářovy výuky. Tehdejší mladý učitel občanského práva na fakultě Josef Pražák jej v roce 1937 výstižně charakterizoval takto: „*Krčmář učí vynikajícím způsobem zacházet s právní normou, ji vyvodit, vykládat a tvořit, čímž zůstává neocenitelným vůdcem i tam, kde nepodává řešení ve věci samé. Učí své žáky od počátku samostatně myslet, nikoli bezduše učebnici memorovat. Tento pedagogický cíl sleduje také její stylizaci, zejména stálými poukazy k textům právních předpisů. Důvodný důraz klade na osvojení si orientace v právním řádu. Svým nedostižným příkladem učí přesné, přísně logické formulaci slovní.*“⁵⁶

Vladimír Čermák k tomu v příspěvku v Krčmářově Poctě vyzvedl Krčmářovu schopnost abstraktního, teoretického a systematického myšlení, vystižení podstatných záležitostí a jejich odlišení od otázek podružných, „*kromobyčejnou paměť*“ a také metodu rozboru praktických případů. Krčmář tak vedl studenty k samým základům právnictví, k vědeckému, tj. „*metodickému a soustavnému myšlení právníckému*“.⁵⁷ Také Otakar Sommer (který se hlásil ke Krčmářovým žákům) u Krčmáře ocenil, že podobně jako J. Stupecký ve výuce vycházel z řešení praktických problémů (ostatně Krčmář po Stupeck-

⁵⁰ V databázi www.judikaty.info/cz/search je u NS ČR nejméně 6 takových případů, například v otázce pozemkové reformy, práva stavby, obecního majetku či vlastnického práva.

⁵¹ ANDRES, B. *Vědecký portrét universitního profesora JUDra J. Krčmáře*, s. 45–47.

⁵² HERMANN-OTAVSKÝ, K. Profesor JUDr. Jan Krčmář, juris civilis antecessor. In: *JUDr. Jan Krčmář*, s. 14–15.

⁵³ SVOBODA, E. *K 60. narozeninám JUDra Jana Krčmáře*, s. 20.

⁵⁴ ANDRES, B. *Vědecký portrét universitního profesora JUDRa J. Krčmáře*, s. 44.

⁵⁵ Viz KNAPP, V. Cesta Emila Svobody a Jana Krčmáře k pravdě. *Právník*. 1951, roč. 90, s. 359.

⁵⁶ PRAŽÁK, J. Životopisný nástin uplynulých šedesáti let věku profesora JUDra Jana Krčmáře. In: *JUDr. Jan Krčmář*, s. 29.

⁵⁷ ČERMÁK, V. Profesor Jan Krčmář – vysokoškolský učitel. In: *JUDr. Jan Krčmář*, s. 110.

kého vzoru využíval i metodu cvičných „soudů na oko“). Krčmář však podle Sommera prováděl se studenty skutečný „vědecký seminář“ poskytující „*uvedení do metody vědecké práce*“ a „*otevřející široké výhledy do srovnávací vědy právní*“.⁵⁸ V. Knapp Krčmáře ve svých pamětech popsal jako profesora, který svojí inteligencí a vzdělaností převyšoval ostatní učitele, s kterými se Knapp na fakultě ve 30. letech potkal. Knapp si Krčmáře vysoce vážil a nepřestal jej považovat za svého učitele ani po nástupu komunistického režimu. V roce 1951 jej označil za „*náruživého civilistu, který miloval svůj obor*“.⁵⁹ Podle Knappa byl Krčmář člověkem „*nebývalé inteligence a nebývalého vzdělání i mravní ušlechtilosti*“. Za vzor považoval Knapp zejména Krčmářovu „*obrovskou pracovitost, vědeckou pečlivost a přesnost v práci*“. Podle Knappa byly hlavní předností Krčmáře přesnost vyjadřování pojmů a definic. V pamětech pak Knapp uvedl, že vše, co se „*ve svých učňovských letech naučil, jsem se naučil od Krčmáře. Trvalo mi dlouho, odnaučit se tomu. Jeho obrovská pracovitost, vědecká pečlivost a přesnost v práci mi však zůstala vzorem na celý život.*“⁶⁰

I když se jedná o subjektivní hodnocení osobností, které byly s Krčmářem pracovně spojeny, není pochyb, že Krčmář právem patří mezi nejvýznamnější profesory pražské právnické fakulty meziválečného období i pro své pedagogické a vědecké působení. Kromě *Práva občanského* publikoval řadu dalších odborných studií z oborů občanského a mezinárodního práva a politiky, a to především v *Právnicku*, *Sborníku věd právních a státních*, *Zahraniční politice* a v nejrůznějších sbornících a počtách.⁶¹ Tematicky se věnoval ve dvacátých letech zejména pozemkové reformě a provádění mírových smluv. Nezanedbával ani péči o odkaz velkých postav české civilistiky. Na počátku 30. let se poté zaměřil i na právně teoretické otázky soukromého práva. Ve studii nazvané *Zákon a rozhodnutí*, publikované v roce 1932 ve *Sborníku věd právních a státních*, se vyjádřil i k tehdejší obecnější právně teoretickým diskusím o pramenech práva a aplikaci z hlediska občanského práva a jeho příspěvek oceňoval i brněnský právní filozof V. Kubeš.⁶²

Ve studii věnované vztahu mezi zákonem a rozhodnutím soudce se Krčmář zabývá obecnější problematikou mezer v právu a interpretace.⁶³ Vycházel nejen z původních zdrojů úpravy ABGB v přirozenoprávní doktríně, zejména ve vztahu k pojmu spravedlnosti, ale snažil se formulovat obecná pravidla pro postup soudce při interpretaci, a to zejména s ohledem na dosavadní bohatou judikaturu a právní praxi. Interpretace práva soudcem je tu podle Krčmáře způsobem, jak je možné do určité míry měnit dosavadní právo založené na zákonu. Proniká tak do právního řádu nejen „politika“, ale například i odlišný hodnotový systém. Krčmář tu pojednává o soudci jako „*spolutvůrci práva*“. Dospívá k závěru, že „*platné právo je kategorií stále pohyblivou*“ a že se mění „*nejen akty zákonodárnými, nýbrž i změnou judikatury*“.⁶⁴ Krčmář zpracoval i několik hesel

⁵⁸ Viz SOMMER, O. Krčmář a Stupecký. In: *JUDr. Jan Krčmář*, s. 82–83.

⁵⁹ KNAPP, V. *Proměny času. Vzpomínky nestora české právní vědy*. Praha: Prospektum, 1998, s. 27. KNAPP, V. *Cesta Emila Svobody a Jana Krčmáře k pravdě*, s. 358.

⁶⁰ KNAPP, V. Zemřel prof. JUDr. Jan Krčmář. *Právnick*. 1950, roč. 89, s. 282.

⁶¹ K tomu viz Soupis literárního díla prof. JUDr. Jana Krčmáře: In: *JUDr. Jan Krčmář*, s. 253–257.

⁶² K tomu viz blíže KUBEŠ, V. Profesor JUDr. Jan Krčmář jako stoupenec čisté nauky právní. In: *JUDr. Jan Krčmář*, zejména s. 66–69. Později byl však ke Krčmářovi značně kritický.

⁶³ KRČMÁŘ, J. *Zákon a rozhodnutí*. In: *Sborník věd právních a státních XXII*. Praha, 1932, s. 19 an.

⁶⁴ *Ibidem*.

do *Slovníku veřejného práva*. Kromě toho se dílčím způsobem podílel i na Sedláčkově a Roučkově komentáři.⁶⁵ Jako výraz uznání jeho vědeckých a odborných kvalit byl profesor Krčmář jmenován v roce 1932 řádným členem České akademie pro vědy a umění, Šafaříkovy učené společnosti v Bratislavě, Národní rady badatelské a dopisujícím členem Ústavu pro srovnávací právo v Bruselu.⁶⁶

Krčmář byl v české právní vědě meziválečného období ve zvláštním postavení. Nebyl totiž plně přijímán ani profesorským sborem pražské právnické fakulty, který měl tendenci zastávat právně pozitivistické postoje (a s jehož většinou se neshodl ani na reformách výuky práva), ani brněnskými normativisty. Sám viděl své místo „*mezi oběma metodologickými směry*“.⁶⁷ Zasáhl jej ale vědecký spor pražské a brněnské právnické fakulty, který podle Krčmáře i podle Weyrových pamětí začal jako osobní spor mezi J. Hoetzelem a F. Weyrem po přijetí československé ústavy z roku 1920.⁶⁸ To se v Krčmářově případě promítlo do podobně osobně zabarveného sporu s brněnským profesorem občanského práva Jaromírem Sedláčkem, který postupně gradoval. Krčmář svůj vztah k Sedláčkovi sám označil za „*nepříliš příznivý*“. Přitom Krčmář pomohl na Weyrovu žádost Sedláčkovi ještě před první světovou válkou k habilitaci na brněnské technice. Již jako mimořádný profesor brněnské právnické fakulty kritizoval Sedláček nejprve Krčmářovo pojetí pozemkové reformy a poté i postup prací na kodifikaci občanského práva. Zejména navrhoval pro nový československý občanský zákoník ustoupit od původního systému ABGB, který považoval za překonaný.⁶⁹ Oba civilisté se pak ve svých dílech více méně ignorovali. Přesto se dlouhou dobu podařilo udržet negativní emoce v přijatelných mezích. Krčmář dokonce navrhl, aby se Sedláček stal členem komise pro provedení závěrečných redakčních prací na vládním návrhu občanského zákoníku. Na druhou stranu Rouček se Sedláčkem vyzvali Krčmáře k alespoň malému příspěvku do jimi připravovaného *Komentáře k obecnému občanskému zákoníku*. V době, kdy Krčmář slavil 60. narozeniny, přispěl sice Sedláček článkem i do jeho *Pocty*, kde vyzvedl jeho podíl na rozvoji mezinárodního práva soukromého,⁷⁰ zároveň jej ale v jiném článku pro *Časopis pro právní a státní vědy* poměrně ostře kritizoval.⁷¹ Zejména mu vytkl právní pozitivismus, přílišné setrvávání na historické metodě a nedostatek právněteoretického základu. Kritizoval i Krčmářovu učebnici, zejména „*zastaralý systém*“ podání občanského práva, způsob Krčmářovy práce s literaturou i fakt, že se na výsledném díle projevilo, že vznikalo z původních litografovaných přednášek. Přiznal mu však postavení „*skvělého*“ právního dogmatika. Krčmář ve svých pamětech uvádí, že mu F. Weyr naznačil, že důvodem tohoto Sedláčkova kroku mohl být i fakt, že Krčmář opomínil citovat některé ze Sedláčkových prací v *Právu občanském*.⁷²

⁶⁵ KUKLÍK, J. *Profesor Jan Krčmář*, s. 94.

⁶⁶ *Ibidem*, s. 86.

⁶⁷ KRČMÁŘ, J. *Metody právnického bádání z ptačí perspektivy*. In: *Serta Mauroviciana. Commentationes oblatae Joanno Maurović sexagenario ab amicis, collegis et discipulis*. Bělehrad, 1934, s. 173–174.

⁶⁸ Nejnověji VOJÁČEK, L. První pražští učitelé na brněnské právnické fakultě. *Právněhistorické studie*. 2007, č. 39, s. 210–211.

⁶⁹ Viz zejména SEDLÁČEK, J. Ještě příspěvek k otázce kodifikace našeho občanského zákoníku. *Právník*. 1923, roč. 62, s. 465–484.

⁷⁰ SEDLÁČEK, J. Právní relevance smlouvy podle mezinárodního práva soukromého. In: *JUDr Jan Krčmář*, s. 135–143.

⁷¹ *Časopis pro právní a státní vědu*. 1937, roč. XX, s. 358 an. S Krčmářovými glosami reprodukován in: KRČMÁŘ, J. *Paměti. Díl II.*, s. 233 an.

I když byla Sedláčková kritika zejména v pasáži o některých nedostatcích Krčmářovy učebnice opodstatněná, za Krčmáře se postavila řada osobností české právní vědy. Následovala výměna dopisů mezi Krčmářem a Sedláčkem z konce roku 1937, v níž Sedláček pokračoval v kritice stavu české civilistiky, zejména nedostatku reflexe výsledků její činnosti v soudní praxi. Sedláček též trval na svých metodologických výtkách. I když se Krčmář zcela nezabýval vlivu právního pozitivismu a historickoprávní školy, již od svých studií v Lipsku cítil, že dílo Randy a Stupeckého, na které především navazoval, musí být přizpůsobeno novým metodologickým impulzům přicházejícím zejména z Německa, a byl otevřen uvažování o sociologických, ekonomických („národohospodářských“) a filozofických vlivech na právo. Právě v polemice se Sedláčkem k tomu dodal následující: „*Nikdy jsem historismus neopustil a není mně také nic známo o tom, že historismus umřel, nebo že by jen umíral*“. Pod tímto pojmem však myslel uvedení historického vývoje jednotlivých institutů a také jejich srovnání s římskoprávní úpravou.⁷³ Václav Vaněček to ve svém příspěvku v Krčmářově *Poctě* poměrně přesně charakterizuje tak, že právní historie je Krčmářovi „*hlavní a všestrannou pomocnicí vlastní vědy práva platného*“, s tím že zůstal „*duchem*“ určitým prvkům právně historické vědy věrný i nadále, a to jako součást vzájemného ovlivnění vědeckých metod.⁷⁴

Krčmář vždy pod zřetelným Randovým vlivem zdůrazňoval nutnost vycházet v první řadě z platné právní úpravy. Svoji pozici viděl v pěstování a kultivaci dogmatické části občanského práva a v pojednání o jeho systému odvozenému od ABGB. Bedřich Andres v článku v *Právnicku* u příležitosti Krčmářových 70. narozenin upozorňuje na fakt, že Krčmář ve svém díle sice přihlíží kromě historických souvislostí i k „*hospodářským a sociálním poměrům*“ a „*hospodářské základy právních ustanovení jsou u něj na četných místech zdůrazňovány*“, nicméně dodával, že u Krčmáře je vždy rozhodující „*text zákonného předpisu, z něhož při výkladu jedině možno vycházeti*“. Kromě toho Andres vyzvedl i Krčmářovu snahu výklad vždy systematicky zařadit.⁷⁵

Co se týče zahraničních vlivů kromě již zmíněného Rudolfa Stammlera a Emila Strohala, Krčmář využíval i práce Aloise Brinze a Augusta Thona. Přiznal však také, že se nebránil ani přejímání některých Kelsenových a Weyrových myšlenek, zejména pro teoretické řešení civilistikou dosud nezpracovaných problémů.⁷⁶ Stejně tak se u Krčmáře projevil vliv dánského právního filosofa a Kelsenova žáka Alfa Rosse, zejména jeho práce nazvané *Theorie der Rechtsquellen*, která byla poprvé vydána v Lipsku v roce 1924. Z různých škol si často vybíral jen určité prvky a jevil tak sklon k metodologickému eklekticismu. Nebyl navíc metodologicky strnulý, takže je vidět rozdíl mezi Krčmářem před první světovou válkou, v meziválečném období a po roce 1945.⁷⁷

⁷² KRČMÁŘ J. *Paměti. Díl II.*, s. 241.

⁷³ ANDRES, B. K sedmdesátým narozeninám univ. prof. JUDr. Jana Krčmáře. *Právník*, 1947, roč. 86, s. 131 an.

⁷⁴ VANĚČEK, V. *Semper magistra!*, s. 88.

⁷⁵ ANDRES, B. *K sedmdesátým narozeninám univ. Prof. JUDr. Jana Krčmáře*, s. 131.

⁷⁶ K tomu viz i hodnocení KUBEŠ, V. Profesor JUDr. Jan Krčmář jako stoupenec čisté nauky právní. In: *JUDr. Jan Krčmář*, s. 66 an. Stejně tak i další normativista A. Procházka: PROCHÁZKA, A. Pojem práva a idea spravedlnosti. In: *JUDr. Jan Krčmář*, zejména s. 101–102.

⁷⁷ To již naznačil například VANĚČEK, V. *Semper magistra!*, zejména s. 92. Z jiných důvodů pak V. Knapp rozlišoval mladého – idealistického Krčmáře a Krčmáře, který se po roce 1948 přiklonil k marxismu-leninismu. Zejména KNAPP, V. *Cesta Emila Svobody a Jana Krčmáře k pravdě*, zejména s. 359–361.

Krčmář sám se ve sborníku věnovaném prof. Maurovičovi i ve svých pamětech prohlásil za „*odpůrce metodového singularismu*“. Žádná metoda nebyla podle něj „*schopna vyčerpání všech problémů*“ a jen pomocí různých metod bylo možné „*dospěti k zdárnému výsledku*“. Podle Krčmáře měla každá vědecká metoda „*ve vývoji bádání o právu svoji funkci a svůj úkol*“.⁷⁸ „*Neznamená však nikdy poslední slovo a splníví svůj úkol, učiní místo metodám jiným*“.⁷⁹ Podle V. Čermáka Krčmář ve svém pojetí právního pozitivismu našel místo i pro právně filozofické vlivy, které stály u kolébky ABGB, tedy zejména pro přirozené právo. V. Čermák a V. Kubeš také vidí u Krčmáře v určitých ohledech příklon k normativismu, a to tam, kde mu dosavadní výklady obsažené v rakouské a meziválečné československé civilistice nepostačovaly.⁸⁰ Velmi dobře je to vidět ve výkladech úvodních a části všeobecné v *Právu občanském*, kde Krčmář například v pasážích o rozdělení práva na soukromé a veřejné nejprve podává výklad založený na pozitivním právu, ale zároveň uvádí i „konkurenční“ Weyrovy úvahy o jednotnosti právního řádu odvozené od Hanse Kelsena.

Krčmář tak sice nebyl ostatními právními vědci či současnými autoritami považován za příliš originálního myslitele, ale za naprosto korektního a erudovaného vědce. Asi nejlépe to vystihl Valentin Urfus, který Krčmáře označil za „ *vynikajícího dogmatického myslitele se širokým teoretickým obzorem*“, který „*nepostrádal vyhraněný smysl pro systematické podání látky*“.⁸¹ V české civilistice byl sice představitelem právního pozitivismu, avšak čerpal nejen z kořenů historické školy, ale reflektoval i jiné právněteoretické a právněfilozofické školy.

Krčmář však nebyl jen profesorem či veřejným činitelem, ale také významným sběratelem umění. Stal se dokonce předsedou Společnosti vlasteneckých přátel umění v Čechách a členem kuratoria Náprstkova muzea. Krčmářovou zásluhou byly také postátněny sbírky Společnosti vlasteneckých přátel umění, které dnes tvoří součást Národní galerie.⁸² S uměleckým světem měl úzkou souvislost i fakt, že se ve svých jednapadesáti letech rozhodl oženit a 16. října 1928 si vzal herečku Městského divadla na Královských Vinohradech a později Národního divadla Mílou Pačovou.⁸³ Manželé Krčmářovi neměli žádné děti.

3. JAN KRČMÁŘ V LETECH 1939–1948

Jana Krčmáře výrazným způsobem zasáhly události listopadu 1939 a uzavření českých vysokých škol. I když i nadále vědecky pracoval, okupace a druhá světová válka pozastavily rozvoj Krčmářovy vědecko-pedagogické osobnosti a významně poznamenaly jeho další osudy. Krčmář se sice do odbojové práce nezapojoval (jen v roce 1943 byl krátce zatčen gestapem)⁸⁴, na druhou stranu na rozdíl od několika svých kolegů vědomě nekolaboval ani nepřijal žádnou z významných veřejných funkcí. Za Protektorátu se Krčmář

⁷⁸ KRČMÁŘ, J. *Metody právníckého bádání s ptačí perspektivy*, s. 167–175.

⁷⁹ *Ibidem*, s. 175. Viz též KRČMÁŘ, J. *Paměti. Díl II.*, s. 230.

⁸⁰ ČERMÁK, V. *Profesor Jan Krčmář – vysokoškolský učitel*, s. 115–116.

⁸¹ *Dějiny Univerzity Karlovy, díl IV.* Praha: Karolinum, 1998, s. 77.

⁸² KUKLÍK, J. *Profesor Jan Krčmář*, s. 95 an.

⁸³ TOMES, J. a kol. *Český biografický slovník XX. století, díl K–P*, s. 507.

⁸⁴ Blíže viz KUKLÍK, J. *Profesor Jan Krčmář*, s. 103 an.

nejprve ve své vile v Třemošnici věnoval dokončení svých pamětí a v roce 1941 vydal jejich malý fragment věnovaný výše zmíněnému sběratelství.⁸⁵ Odborně se zaměřil na tzv. pracovní smlouvy, respektive smlouvy služební a smlouvy o dílo, o čemž vydal v *Právnicku* zajímavou studii.⁸⁶ I když Krčmář vycházel jak ze svého původního pojednání *O smlouvě námezdní*, tak i z obligáční části svého *Práva občanského*, za nové impulzy považoval především vývoj ustanovení o mzdě u smluv služebních a také nově se vyvíjející případy spadající buď pod smlouvu služební, nebo smlouvu o dílo. I vzhledem k filmové kariéře své manželky věnoval Krčmář pozornost smlouvám uzavíraným filmovými producenty s umělci. Jednalo se podle něj o zvláštní druh smlouvy služební a Krčmář upozorňoval na rozšířenou praxi uzavírání těchto smluv ve formě předem připravených formulářů, které podrobil kritice. Krčmář se navíc podílel i na filmové produkci a jeho manželka právě v této době dostala své nejvýznamnější filmové role.⁸⁷ Další studie, kterou zpracoval pro časopis *Právník*, pojednávala o pojmu svatební smlouvy.⁸⁸ Také zde reagoval Krčmář na potřeby praxe a zejména se zabýval tím, nakolik a v jaké podobě byly svatební smlouvy v české právní praxi skutečně uzavírány. Vycházel též z diskuzí o této problematice v souvislosti s přípravou osnovy nového československého občanského zákoníku a zamýšlel se i nad osudem svatebních smluv a jimi upraveného majetku po zániku manželství zejména při rozvodu a rozluce.

Po skončení druhé světové války se Krčmář vrátil zpět na právnickou fakultu. Bylo tak zrušeno rozhodnutí protektorátního ministerstva školství ze dne 30. ledna 1941, které dalo profesora Jana Krčmáře do trvalé výslužby.⁸⁹ Krčmář byl jmenován „ředitelem semináře práva soukromého“ a jako nejstarší člen profesorského sboru byl promotorem prvních slavnostních promocií, které se po válce na fakultě konaly, včetně udělení čestné vědecké hodnosti doktora práv prezidentu Edvardu Benešovi dne 15. prosince 1945 ve Vladislavském sále Pražského hradu. Pro účely výuky upravil i své *Právo občanské*, do něhož se znovu s pomocí profesora B. Andrese snažil zapracovat nejvýznamnější změny, které přinesl poválečný vývoj.⁹⁰ V letech 1946 a 1947 všech pět dílů vyšlo ve čtvrtém doplněném vydání, a to v *Knihovně Sborníku věd právních a státních*. Krčmář však tentokrát nejprve předložil studentům a odborné veřejnosti přepracovanou úvodní a všeobecnou část. V ní doplnil především přehledný výklad o dekretální pravomoci prezidenta republiky včetně poválečné ratihabice a problémů s použitelností předpisů vydaných v době nesvobody. Obecné úvahy tu Krčmář vhodně aplikuje na oblast občanského práva. Dále se zabýval i dalšími významnými změnami poválečného zákonodárství relevantními pro obecnou část, zejména dekretem prezidenta republiky č. 117/1945 Sb. o úpravě prohlášení za mrtvého. Velmi zajímavý je i věcný rejstřík a rejstřík právních předpisů, z něhož lze velmi dobře dovodit jak „použitelné“ předpisy z doby nesvobody pro oblast občanského práva, tak i změny, které přinesly dekrety prezidenta republiky.

⁸⁵ KRČMÁŘ, J. Z mých pamětí. Počátky mého sběratelství. *Příloha Sborníku grafických umění Hollar*. 1941, roč. 17, sv. 5.

⁸⁶ KRČMÁŘ, J. Vysvětlivky k pojmu smluv pracovních (smlouvy služební a smlouvy o dílo). *Právník*. 1942, s. 1–11.

⁸⁷ KRČMÁŘ, J. *Paměti. Díl III.*, s. 330.

⁸⁸ KRČMÁŘ, J. Poznámky k pojmu smluv svatebních. *Právník*. 1943, roč. 82, s. 197–200.

⁸⁹ Archiv Univerzity Karlovy, Praha, osobní spis J. Krčmáře.

⁹⁰ Takto to Krčmář čtenářům podal i ve stručné předmluvě ke čtvrtému vydání. KRČMÁŘ, J. *Právo občanské. Díl I*. Knihovna sborníku věd právních a státních. 4. vydání. Praha, 1946.

V roce 1947 pak Krčmář vydal i zbývající díly 4. vydání své učebnice. V nich logicky došlo k největším změnám v části věnované věcným právům. Je však třeba konstatovat, že změny v československém zákonodárství (například pojmy národní správa a restituce podle dekretu č. 5/1945 Sb., konfiskace podle dekretů č. 12 a 108/1945 Sb. či znárodnění) již Krčmář teoreticky nerozebíral, spíše jen doplnil přehled nové úpravy. Nicméně nadhodil některé problémy jako například důsledky působení národních podniků ve vztahu k občanskému a obchodnímu právu. Krčmář se též vyjádřil k otázce vlastnictví národních podniků. Přiklonil se totiž k tomu, že národní podniky je třeba považovat za skutečné vlastníky a nejen správce a uživatele znárodněného a tudíž státního majetku. Jeho názor se však prosadit nepodařilo. K národní správě a poválečné restituci majetku se vyjádřil i ve zvláštní studii v *Právniku*.⁹¹ Praxe si totiž často nevěděla rady s aplikací nově zaváděných pojmů, jako byla například národní správa, ve vztahu k původní podobě občanského práva. Krčmář se také zabýval problémem, jak přesně definovat majetkoprávní jednání, která mají být prohlášena za neplatná z toho důvodu, že byla uzavřena pod tlakem okupace nebo v důsledku národní, rasové či politické perzekuce v době nesvobody. V této souvislosti kritizuje poměrně vágní a příliš široké formulace dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. (a také absenci slibovaného speciálního zákona) a využívá některých logických argumentů k možnému užšímu vymezení jednání, u nichž je možné se neplatnosti dovolat. Připomíná navíc i nutnost vycházet z platné úpravy ABGB.

Když se koncem roku 1945 znovu zahájily diskuze o osudu předválečné vládní osnovy občanského zákoníku, Krčmář se do nich ihned zapojil. O tom svědčí i jeho poznámky v úvodu k *Právu občanskému* z roku 1946.⁹² Je též známo, že významnou roli v této záležitosti sehrálo ministerstvo spravedlnosti, kde se touto otázkou znovu zabýval bývalý sekretář superrevizní komise dr. J. Srb. Podle Krčmáře se za hlavní problém kromě zpracování poválečných změn považoval poměr ke Slovensku (zvláště kvůli postoji Slovenské národní rady), a proto se k připravenému materiálu znovu vyjadřovalo Pověřectvo pro právo a soudnictví SNR. Podle Krčmáře nemělo Pověřectvo k zaslánému textu původní vládní osnovy nijak rozsáhlé připomínky.⁹³ Do února 1948 však revize osnovy nebyla hotova.

4. EPILOG – PRÁCE NA OBČANSKÉM ZÁKONÍKU Z ROKU 1950

Únor 1948 zasáhl nepříznivě zejména do Krčmářovy pedagogické činnosti. I když nebyl perzekvován, bylo mu postupně znemožněno, aby nadále konal přednášky.⁹⁴ Vzhledem k jeho pokročilému věku a špatnému zdravotnímu stavu sám Krčmář 16. května 1949 podal žádost o přeložení do výslužby.⁹⁵ Jeho žádosti 27. září 1949 ministr školství Zdeněk Nejedlý vyhověl. Krčmář však do penze neodešel a komunistický režim „lidové demokracie“ využil jeho bohatých legislativních zkušeností v rámci tzv. práv-

⁹¹ Poznámky k dekretu prezidenta republiky ze dne 19. 5. 1945, č. 5/45 a k zákonu ze dne 16. 5. 1946, čís. 128/46. *Právník*, 1946, roč. 85, s. 257–261.

⁹² KRČMÁŘ, J. *Právo občanské. Díl I.*, s. 39.

⁹³ *Ibidem*.

⁹⁴ *Dějiny Univerzity Karlovy, díl IV*, s. 383.

⁹⁵ Archiv Univerzity Karlovy, Praha, osobní spis J. Krčmáře.

nické dvouletky.⁹⁶ Podílel se zejména na přípravě nového občanského zákoníku. Spolu s ním se na kodifikačních pracích podíleli Krčmářovi kolegové a žáci, zejména Bedřich Andres a Viktor Knapp. Podle Knappa byl jedním z důvodů fakt, že Krčmářova autorita byla mezi odborníky na občanské právo „obrovská“ a nebylo možné ji zpochybňovat „ani zleva, ani zprava“. I když Krčmář nabídl Knappovi habilitaci na fakultě, řízení nebylo zahájeno před Krčmářovým odchodem do důchodu, a tak se Knapp habilitoval pro obor správního práva na Vysoké škole politické a sociální.⁹⁷ Krčmář bývá často lacině kritizován pro kolaboraci s novým režimem, je však nutno tuto otázku posuzovat v kontextu dalších skutečností. Osobně se domnívám, že tak učinil právě z důvodu účasti na kodifikačních pracích, zejména když se při nich využila i vládní osnova občanského zákoníku z roku 1937. Krčmáře můžeme těžko podezřívát jak z intelektuálního příklonu ke komunismu, tak z nějakých kariéristických důvodů. Krčmář sám na to ale v pamětech ani jinde odpověď nedává.

Vlastní kodifikační práce na občanském zákoníku řídila tzv. „politická komise“ vytvořená při ministerstvu spravedlnosti. Ta nechala zřídit dvě velké subkomise – pro občanské a pro trestní právo.⁹⁸ Subkomise pro občanské právo se poté rozdělila na část připravující procesní předpisy a na část pracující na novém občanském zákoníku a dalších změnách v soukromém právu. Její komise měly za úkol zpracovat úvodní ustanovení a věcná práva, obecnou a zvláštní část obligačního práva, změny v právu obchodním, patentové právo a právo autorské. Výsledky prací těchto subkomisí pak byly předloženy právě starším zkušeným právníkům, mezi nimi i Krčmářovi. Podle zachovaných archivních materiálů nebyl Krčmář původně členem žádné subkomise ani pověřovaným referentem k jednotlivým otázkám, ale jen přizvaným expertem. Teprve od dubna 1949 se začal pravidelně účastnit i schůzí hlavní komise pro občanské právo (častokrát však byl pro nemoc omluven), stal se dokonce zaměstnancem (odborným referentem) ministerstva spravedlnosti a v listopadu 1949 mu bylo uloženo, aby se účastnil obhajoby výsledků subkomise pro občanské právo na setkáních s dělníky, zástupci společenských organizací a poslanci Národního shromáždění.⁹⁹ Podle dochovaných materiálů i podle vzpomínek V. Knappa se Krčmář věnoval zejména části věcných práv, k čemuž si ostatně připravil půdu ve čtvrtém vydání svého *Práva občanského*, které reflektovalo socializační zásahy roku 1945. Krčmář právě s Knappem nejvíce spolupracoval na konečné podobě těch elaborátů, které v subkomisi pro věcná práva předkládal V. Knapp. Také v dochovaných materiálech subkomise pro závazkové vztahy jsou patrné Krčmářovy úpravy některých elaborátů psané jeho typickým úhledným rukopisem. Zajímavé také je, že v dílčích důvodových zprávách k elaborátům se jako jedno z mála děl prvorepublikové literatury, na něž je výslovně odkazována jako na autoritu, uvádí právě Krčmářovo *Právo občanské*.

Na druhou stranu je i Krčmářovou zásluhou, že občanský zákoník z roku 1950 ještě zcela neopustil některé z tradičních konceptů středoevropské právní kultury soukromého

⁹⁶ KUKLÍK, J. – BLAŽEK, L. Úvod. In: BLÁHOVÁ, I. et al. *Právnícká dvouletka. Rekodifikace právního řádu, justice a správy v 50. letech 20. století*. Praha: Auditorium, 2014, s. 11–18.

⁹⁷ KNAPP, V. *Proměny času*, s. 127–128.

⁹⁸ KUKLÍK, J. Úvod a Vlastnictví a věcná práva v přípravě občanského zákoníku. In: *Právnícká dvouletka*, s. 12–18 a s. 41–42.

⁹⁹ Blíže viz KUKLÍK, J. *Profesor Jan Krčmář*, s. 108 an.

práva a že se mu podařilo přesvědčit o řadě záležitostí členy kodifikačních subkomisí i vedení ministerstva. Jen tak lze podle mého názoru vykládat slova V. Knappa, že se Jan Krčmář dal „do služeb budování socialistického práva“, „patřil k nejsrdečnějším spolupracovníkům soudruhů dělníků v kodifikační komisi“, „nikdy nepropadl intelektualismu, který by byl přehradou mezi ním a soudruhy ze závodů či z polí. Spolupracoval s nimi tak, jak se spolupracovati má. Poučil je, bylo-li třeba, ale častěji poučil sebe z politických a životních zkušeností soudruhů dělníků i rolníků.“¹⁰⁰ Ve svých pamětech pak Knapp uvádí, že Krčmář se při kodifikaci mimořádně zasloužil o to, že zákoník z roku 1950 „nebyl horší, než byl“ a dosáhl „celkem slušné legislativně technické úrovně“. Knapp především vyzvedl Krčmářovu „obrovskou erudici“ a inteligenci. Nebyl podle něj konzervativce, avšak v kodifikační komisi právě on nejvíce bránil „jalovému a samoúčelnému novátorství“. Zákoník sice vyšel i ze sovětské úpravy a provedl změny vynucené přijetím Ústavy 9. května, ale zároveň podle Knappa zachoval vše, co „bylo použitelné a užitečné“.¹⁰¹ To je sice do značné míry možné přijmout, nicméně nově objevené archivní dokumenty osvětlující diskuze v politické komisi a subkomisích a postupný tlak na další a další změny v textu zákoníku zejména v oblasti věcných práv ukázaly, že prostor pro reálný vliv odborníků na kodifikaci právnické dvouletky se zmenšoval a výsledek není tak optimistický, jak ze svého subjektivního a retrospektivního pohledu uváděl Knapp.¹⁰² Profesor Jan Krčmář se navíc dokončení kodifikačního úsilí právnické dvouletky a přijetí občanského zákoníku nedočkal. Zemřel 29. května 1950. Jeho úmrtí jakoby předznamenalo zvrat ve směřování občanského práva v poúnorovém Československu.

¹⁰⁰ KNAPP, V. *Zemřel Jan Krčmář*, s. 282 a KNAPP, V. *Cesta Emila Svobody a Jana Krčmáře k pravdě*, s. 350 an.

¹⁰¹ *Ibidem*, s. 121–122.

¹⁰² K tomu viz KUKLÍK, J. *Vlastnictví a věcná práva v přípravě občanského zákoníku*, s. 41 an.

The 140th Anniversary of the Birth of Professor JUDr. Jan Krčmář

Jan Kuklík

Abstract: Jan Krčmář (1877–1950) could be regarded as one of leading Czech experts in civil law of first half of 20th century. He was a follower of Antonín Randa and in his scientific work he specialized in private international law. Krčmář also published system of the Czech civil law in five books, which was used as a textbook at the Czech Law Faculty in Prague until 1948. He was influenced not only by legal positivism but also by new methodological approaches spreading from Germany. He took an active participation in the legislative activities of newly established Czechoslovakia after 1918 (especially concerning land reform) and he served also as a legal expert during Paris Peace conference and during League of Nations sessions. Krčmář greatly contributed to the codification proposal of new Czechoslovak Civil Code of 1937 and after 1948 he took part also in the codification of Civil Code during the so called Two years “legal plan” initiated by new Communist regime.

Key words: Austrian and Czechoslovak civil law, private international law, codification of civil law, Czech Law Faculty in Prague, two years legal plan of codification